

Dansk resume

Denne afhandling har afsæt i et aktionsforsknings samarbejde med en afdeling i et lukket fængsel under den danske kriminalforsorg og handler om fængselsbetjentfaget med særligt fokus på håndteringen af relationen til de indsatte.

Fængselsbetjentfaget er kendetegnet af at skulle balancere mellem kriminalforsorgens to grundlæggende opgaver: At fuldbyrde straf og medvirke til at begrænse kriminalitet (understøtte, at den indsatte ikke begår kriminalitet igen efter løsladelse). Opgaven er således todelt: orden og sikkerhed ('det hårde') på den ene side og støtte og motivation ('det bløde') på den anden side. Det skaber en dilemmapræget ramme for praksis: Med den ene hånd skal de kontrollere og med den anden skal de skabe en tillidsfuld kontakt. Den enkelte medarbejder skal således forvalte en dobbeltrolle, der indebærer en balancegang mellem to modsatrettede poler, og kræver, at fængselsbetjentene skal navigere i et praksisfelt med opgaver, der peger i forskellige retninger, og som relationelt fordrer meget forskellige kvaliteter. Afhandlingen centrerer sig om håndteringen af denne dobbeltrolle i lyset af det, der betegnes en tvangsbåret relation. Den tvangsbårne dimension knytter sig til det, at magt og tvang er en afgørende faktor i relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, såvel i udgangspunktet qua frihedsberøvelsen som i de daglige samspil. Dobbeltrollen er således udfordret i kraft af såvel dobbeltheden som af den tvangsbårne kontekst, den skal forvaltes i. Det stiller særlige krav til fængselsbetjentenes faglige og fag-personlig kvaliteter.

Afhandlingens ambition har været at undersøge og at kvalificere relationen mellem fængselsbetjente og indsatte med henblik på at understøtte fag-personlige kvaliteter i arbejdet med støtte- og motivationsdimensionen. Med dette fokus på fag, fag-person og fagpersonlig udvikling har afhandlingen afsæt i fængselsbetjentenes rolle og opgave, og med sit fokus på fængselsbetjentfaget og relationen mellem 'den professionelle og borgeren', argumenteres der for, at den placerer sig i rammen af, hvad man kunne kalde professionsudvikling.

Afhandlingen har metodologisk afsæt i aktionsforskning, jf. ønsket om udviklingsorienteret samarbejde. Men qua ønsket om både at undersøge og kvalificere relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, er forskningsprocessen designet i to større processer, henholdsvis et indledende feltarbejde på en afdeling i et lukket fængsel (undersøgelse) efterfulgt af en forandringsorienteret aktionsproces (kvalificering) i samarbejde med en gruppe fængselsbetjente fra samme afdeling.

Afhandlingens fokus på 1) relationer, 2) fag-personlig udvikling, 3) fængslet som kontekst og 4) det tvangsbårne element i relationen indebærer en kobling af teorier fra forskellige genstandsfelter. Afhandlingen har teoretisk grundlæggende afsæt i dialektisk relationsteori (Anne-Lise Løvlie Schibbye), der repræsenterer et relationspsykologisk perspektiv. Dette kobles med magt-teoretiske perspektiver (Ben Crewe, Andrew Jefferson, Charlotte Delmar) og perspektiveres med forskning inden for fængselsforskning (Sarah Tait, Ben Crewe, Alison

Liebling m.fl.). Teoretisk afsøger afhandlingen således det fag-personlige spændingsfelt mellem et relationspsykologisk og et magt-teoretisk perspektiv i lyset af fængslet som kontekst, og altså med hovedvægten på det relationspsykologiske.

Det analytiske genstandsfelt i afhandlingen er dels observationer og interviews i forbindelse med det indledende feltarbejde, og dels (og primært) samtaleuddrag fra udviklingsprocessen som er gennemført i samarbejde med fire fængselsbetjente.

Afhandlingen giver indsigt i en række problemstillinger forbundet med at praktisere den dobbeltrolle, der er indlejret i at skulle balancere mellem 'det hårde og 'det bløde' og viser, at dobbeltrollen skaber et komplekst praksisrum og bidrager til en udsathed i fængselsbetjentrollen, der både har at gøre med relationen til den indsatte og relationen til kolleger. Afhandlingens konklusioner forholder sig til disse problematikker:

For det første peger afhandlingen på, at det er problematisk, at fængselsbetjentfaget ikke forstås som et fag med en særlig kvalificeret faglighed knyttet til sig, fordi det betyder, at der ikke er tydelighed omkring de faglige krav og forventninger.

For det andet, og i forlængelse heraf, viser afhandlingens aktionsforskningsproces, at et fagligt funderet samarbejde omkring de indsatte, kvalificerer fængselsbetjentenes håndtering af støtte til og vejledning af den indsatte, ligesom samarbejdet danner grobund for et mere nuanceret syn på den indsatte, der understøtter en mere empatisk og forståelsesorienteret praksis. Konklusionen er, at håndteringen af dobbeltrollen ser ud til at kvalificeres gennem formaliserede og faglige kollegiale praksisser, hvor deling af viden, refleksion over praksis og sparring står centralt.

For det tredje peger afhandlingen på, at erfaringer fra samspillet mellem fængselsbetjenten og indsatte på udgangsture (i afhandlingen metaforisk beskrevet som 'Ingenmandslandet') er egnet som afsæt for at udvikle udvikle nye praksisformer i samspillet mellem fængselsbetjente og indsatte, hvor relationen momentvis kan overskride dikotomien 'dem og os' og hvor skepsis kan erstattes af reel interesse for hinanden.

En fjerde konkluderende og meget central pointe i afhandlingen er, at den kollegiale relation mellem fængselsbetjentene er tæt forbundet med, hvordan fængselsbetjentene håndterer dobbeltrollen – og dermed relationen til den indsatte. Det er en pointe, at både relationen til den indsatte og den kollegiale relation (i forskellige grad) er kendetegnet af at være strategisk baseret og tvangsbåret og indebærer en særlig 'alertness', der resulterer i usikkerhed og utryghed. Relationen til henholdsvis de indsatte og kolleger adskiller sig selvsagt også, men har grundlæggende en række fællestræk, der ikke er italesat, bevidste og derfor heller ikke reflekterede. Den manglende relationelle refleksivitet bevirker, at relationerne størkner og hindrer dermed udvikling.